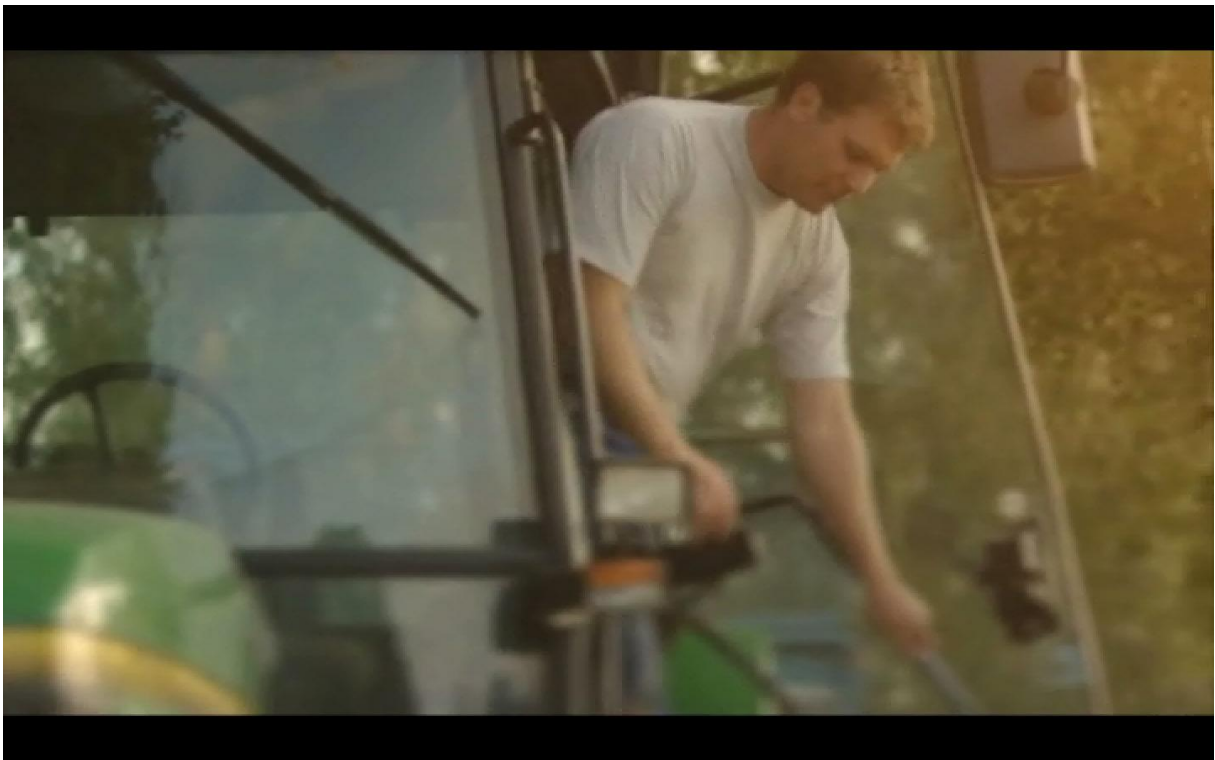

Se&Hör! En bonde!

-Bilder av bönder i svenska media-

Kristina Lundberg

Konstfack, Institutionen för bildpedagogik
Lärarytildning, inriktning Medier och lärande, vt 2008
Examensarbete, skriftlig del 15 hp
Handledare: Thomas Koppfeldt, Ann-Cathrine Andersson
Opponent: Josefine Alm
Datum för examination: 2008-05-27

Abstrakt

Följande studie är en c-uppsats skriven under vårterminen 2008 på Bildpedagogiska institutionen vid Konstfack.

Vår bild av omvärlden skapas utifrån det vi vet om den. Min undersökning har närmat sig frågan vem som är skapare av dessa bilder med hjälp av i huvudsak diskursanalys och semiotik. För att ringa in frågan har jag valt att studera ett specifikt fenomen som förekommit flitigt i svensk media på sista tiden, nämligen *Bonden*. I skrivande stund har denna yrkeskategori sedan en tid tillbaka fått stor medial uppmärksamhet, och undersökningen belyser hur detta gjorts genom att analysera ett antal texter där bonden förekommit. Dessa texter är hämtade från TV4 och deras underhållningsprogram *Bonde söker fru* och *Let's Dance* som visats under hösten 2007 och våren 2008.

Syftet med studien är att genom att belysa dessa texter med dels diskursanalysens perspektiv och semiotikens teorier, i huvudsak med hjälp av Barthes mytbegrepp, lyfta fram svaret på frågan *Vem och hur är bonden i svensk nutida media?* Utifrån mitt perspektiv som mediepedagog är det centralt att uppmärksamma mediernas roll i samhället, och detta arbete ger ytterligare verktyg för att gripa media.

I stora drag visar studiens resultat på att programmen uppvisar kommersiellt gångbara bilder där mytbildningen innehåller både konservativa och populistiska drag. Analysen gjorde mig uppmärksam på ett faktum som både förenar och utgör en åtskillnad mellan programmen, nämligen att och hur de använt sig av *stereotyper*, och den maktutövning som detta innebär.

Till denna uppsats hör också ett gestaltande arbete, vilket har sin utgångspunkt i de analyser och det resultat som utkristalliserade sig utifrån uppsatsens frågeställning. I gestaltningen fortsätter bildanalysen och en djupdykning i det globala utbud av bilder av bonden görs, genom att bearbeta TV-sändningar av *Bonde söker fru*, eller *Farmer wants a wife*, vilket är dess originaltitel. Programidén har köpts in från Fremantle Media Ltd och producerats i elva länder, och här möter vi ett axplock av detta material. Min tanke är att lyfta upp frågor kring *vem som har makten över kulturen* genom att belysa hur ett kommersiellt företag har format *bilden av bonden*.

Stockholm 2008-05-19

Kristina Lundberg

Innehållsförteckning

1.0 Inledning.....	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställning	5
1.4 Urval och Avgränsning	5
2.0 Empiri och material	6
2.1 Vad är en bonde?.....	6
2.2 Bönderna och TV4	7
3.0Metod	8
4.0Teori	9
5.0 Tidigare forskning	11
6.0 Bearbetning och analys	12
6.1 Bonde söker fru	12
<i>klipp 1</i>	12
<i>klipp 2</i>	13
<i>klipp 3</i>	13
6.2 Let's Dance	14
<i>klipp 5</i>	14
<i>klipp 6</i>	15
<i>klipp 7</i>	15

7.0 Resultat och tolkning.....	16
7.1 TV4 och den stereotypa bondebilden.....	16
7.2 Sju uttryck för bonden.....	17
8.0 Slutdiskussion.....	19
9.0 Källförteckning.....	20
9.1 Tryckta källor	20
9.2 Elektroniska källor	21
9.3 Muntliga källor	21
9.4 Film- och bildkällor.....	21
Bilaga 1 - DVD-skiva.....	22

1.0 Inledning

I kommande avsnitt behandlar jag bakgrunden till denna studie som förklarar studiens olika utgångspunkter. Vidare ger kapitlet studiens syfte, frågeställning samt de urval och avgränsningar som jag arbetat utefter.

1.1 Bakgrund

Under den gångna vintern har kungligheterna fått stå tillbaka på skvallerpressens löpsedlar, till fördel för en yrkesgrupp som kanske inte i första taget har förknippats med denna företeelse: Bönder. Vad är det som gör att lantbrukare plötsligt säljer lösnummer och att ”Årets kändis 2007” heter Bonde-Fredrik?¹

Under min uppväxt var det sällan någon bonde som visade nuan i tidningarna, och hände det var det på grund av två saker: antingen var vädret gräsligt orättvist dåligt eller så var hans djur skötta på samma vis. Men på sista tiden tycker jag mig sett att bilden av bonden varit en annan; i Arlas TV-reklam ser bonden *Eko-Elin* med värme i blick ut över nejden och sina löst springande kor, i Aftonbladets sportbilaga fotograferas en hockeyspelare som bonddräng² och när Dagens Nyheter skriver om valet till högskolan pryds förstasidan av en stor bild på ung leende kvinna tillsammans med en ko.³

I relation till dagens bilder av bonden kan man ställa dess uttryck och motsvarighet gentemot den historiska föreställningen av yrkesgruppen. Vilken ”verklighet” representerar dagens bilder av bonden, respektive de bilder som presenterats ur ett historiskt perspektiv? Sociologen Stuart Hall förklarar representationens betydelse så här: ”Representation means using language to say something meaningful about, or to represent, the world meaningfully, to other people”⁴

Min utgångspunkt och mitt perspektiv i denna studie är ytterst initierat eftersom jag växte upp på en stor bondgård i Hälsingland med generationsboende, skogsbruk och mjölkproduktion. Där var drängen som lärde mig köra bil när jag var sju, farmor på övervåningen agerade bästis och att bära den av varmt blod fyllda hinken från slakten in till bló-pannakakssmeten gjorde jag med stolthet. Med åren har jag skaffat mig ett kontextuellt nytt liv i och med storstadsliv och akademiska studier. Mina erfarenheter från båda dessa miljöer använder jag mig av i denna undersökning.

---

¹ *Se & Hör*, Allers Förlag #3 /2008, *Hänt Extra*, Allers Förlag #50 /2007 Årets kändis 2007 är en kommersiell satsning som Hänt Extra står bakom.

² *Aftonbladet* (2007-03-10)

³ *Dagens Nyheter* (2008-03-10)

⁴ Hall Stuart (1997/2003) *Representation Cultural Representations and signifying Practices* Sage Publications sid.15

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka ett urval texter som belyser det jag vill kalla mediefenomenet *Bonden*. Vilken mening genererar dessa texter? Vad återspeglas av samhälle och kultur? Vilka är dess normer och värderingar? Sociologen Simon Lindgren skriver: ”Massmediernas och populärkulturens makt och centrala roll innebär att de styr över och formar alla typer av sociala förhållanden. Vår verklighetsbild domineras alltmer av populärkulturella tecken och mediebilder.”⁵

Under min kommande yrkesutövning som mediepedagog är en av mina uppgifter att uppmärksamma mediernas roll i samhället, och att som pedagog tillsammans med blivande elever se bakom den mediala ytan. Men inte bara detta. Vår kultur är våra ögon, och att försöka se kulturella mönster är att vidga synfältet, att uppmärksamma hur våra mediala kartor ritas ökar chansen att kunna navigera enligt egna önskemål i dess kölvatten och våra erfarenhetsvärldar. Genom att ställa frågan vad som återspeglas i ovanstående mediefenomen kan dess karaktär beskrivas och på så sätt förstås, vilket leder till en djupare insikt om medias roll i vårt bygge av omvärldssyn.

1.3 Frågeställning

Studiens frågeställning är således: *Vem och hur är bonden i nutida svensk media?*

1.4 Urval och Avgränsning

Studien avgränsas till att röra bonden i Sverige, genom att bilden av denne undersöks i TV4's program *Let's dance* och *Bonde söker fru* där de florerat 2007-2008. Jag finner dessa program intressanta för studien då de har haft mycket stor genomslagskraft (minst 1 miljon tittare/avsnitt) i Sverige de senaste åren.⁶ TV är i sig ett medium med stor genomslagskraft och räckvidd som innehar en central ordning i samhället, dominerar offentlighetens dagordning och är den viktigaste kulturella scenen.⁷ Deltagarna i dessa program har i sin tur varit stoff för flera tryckta medier (i huvudsak kvällspress och veckotidningar), och dessa har nått ett stort antal mediekonsumenter. För analysen har jag valt ut ett antal klipp från de senaste säsongerna av TV-serierna där jag har transkriberat dialogen för att tydliggöra det verbala språket. Dessa scener har valts utifrån relevans för studiens syfte, då jag sett något

---

⁵ Lindgren Simon (2005) *Populärkultur* Liber AB, Malmö sid.175

⁶ www.tv4.se

⁷ Gripsrud Jostein (2002/2004) *Mediekultur – mediesamhälle* Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla sid.328f

som i analysens helhet kan belysa något för uppsatsen intressant perspektiv, vilket gör denna studie till deskriptiv såväl som analyserande. Klippen innehåller också sådant som är återkommande och därför representerande för programmen i helhet. Komponenter som bildkomposition, gester, rörelser och andra ljudbilder än röster beaktas vid enstaka tillfällen, då jag anser dialogen och det verbala språket central för undersökningens syfte. Studien kommer endast kortfattat behandla relationen sändare – mottagare vad det gäller själva TV-tittandet. Dessa klipp återfinns i sin helhet på DVD i bilaga 1. *Bonde söker fru* sändes 2007-05-12 till 2007-12-19 och *Let's Dance* 2007-12-17 till 2008-03-28.

2.0 Empiri och material

Följande kapitel behandlar det material som studien grundar sig i och som agerar underlag för mina kommande analyser. I detta avsnitt behandlas i tur och ordning begreppet bonde och bönderna i TV4

2.1 Vad är en bonde?

Som orienterande bakgrundsmaterial för denna studie följer här en kort översikt kring bonden som kulturell identitet. Ursprungligen står ordet *bonde* för ”den fast boende”. Enligt Norstedts svenska ordbok är det en ”person som livnär sig och sin familj på självständigt lantbruk på egen el arrenderad mark”.⁸ Idag är betydelsen mångbottnad, och det är i denna studien tar sitt avstamp. *Bonde* har förutom som yrkesbenämning använts i personlighetsförklarande bemärkelse, både negativt, tex *bondtölp*, *bondlurk*, men också i positiv bemärkelse, en person kan inneha *bondförnuft*. Till detta kommer också innebörden av ordet som benämning på någon som helt sonika bor på landet. Ordet *bonde* används synonymt med *lant- och jordbrukare*. *Bonden* är en del av vår kultur, vårt *kollektiva medvetande*.⁹ Längre tillbaka i tiden var de flesta i samhället självförsörjande jordbrukare, men genom etableringen av industrier, utbildning och handel förändrades samhället från mitten av 1800-talet och framåt. Detta ledde till att allt färre ägnade sig åt lantbruk, och med tiden uppstod en minskad kontakt

---

⁸ Forts: särsk. som medlem av historiskt framvuxen samhällsklass [...] *bondebefolkning; bondehemman; bondekultur; bondestam; bonddotter; bonddräng; odalbonde; skjutsbonde; skogsbonde; småbonde; storbonde; trottoarbonde; självägande bönder; en ~ som håller på sitt; återvända till naturen och bli ~ [...]* *frälsebonde; adel, präster, borgare och bönder* [...] ibland med föreställningen om enkelhet, grovt uppträdande och bristande bildning etc. <i ofta något föråldrat nedsättande betäckningar>: *bonddryg; bondgrann; bondkomiker; bondlolla; bondsk; bondtölp*[...]även om den svagaste pjäsen i schack. Red. Allén Sture 1990, *Norstedts svenska ordbok* Norstedts förlag

⁹ Frykman Jonas, Löfgren Orvar (1979) *Den kultiverade människan* Liber Läromedel, Lund, sid. 12. I Hannerz, Ulf, (1982) *Delkulturerna och helheten*, Akademilitteratur, Stockholm sid.59, definierar Hannerz kollektivt medvetande: ”gemensamt, delat, socialt inhämtat medvetande, överfört och sedan bibehållet genom kommunikation.”

mellan den urbaniserade majoritets-svensken och Bonden.¹⁰ Folklivsforskaren Artur Hazelius har varit med om att påverka vårt kollektiva medvetande vad det gäller bonden, bilden av vårt gemensamma kulturarv och vår syn på traditioner under mottot KÄNN DIG SJÄLV!¹¹ Detta i grundandet av Skansen i Stockholm vid 1800-talets slut, då det skapades en friserad bild av vår gemensamma historia och myten om det goda allmogesamhället grundlades. Borgarna formade ”idealbilden av ett svunnet bondesamhälle”.¹²

Steget till dagens lantbrukare är enormt. Den typiska svenska bonden idag är en egenföretagare som driver en smärre industri, bondgården går under benämningen ”brukningsenhet” och bonden är någon som är ”aktiv inom de gröna näringarna”. Dessa näringar står för ca 10% av svenska BNP och sysselsätter idag ungefär 30 000 personer.¹³ Dessa arbetar med vitt skilda inriktningar såsom skog, turism, växtodling, hästar, nötköttproduktion och mjölkproduktion.¹⁴ I den nyligen publicerade Jordbruksbarometern konstateras att allt fler bönder känner stolthet över sitt yrke, på tre år har andelen som säger sig känna detta ökat med 17%. Lönsamheten är också den på tillväxt och slår rekord, många vill öka produktionen och framtidstron är mycket hög. Medvetenhet om klimathot gör att många bönder gärna satsar på bioenergi, försäljning på närmarknaderna och ekologisk produktion.¹⁵ Den visslande bonden med ett grässtrå bakom örat besitter större makt än på länge: det råder goda tider.

2.2 Bönderna och TV4

TV4 är en kommersiell svensk TV-kanal som ägs av det reklamfinansierade bolaget TV4-Gruppen, vars mål är att ”vinna publikens uppskattning och förtroende, och vara den självklara och mest lönsamma platsen för annonsörerna.”¹⁶ TV4 tjänar alltså sina pengar på att förmedla en publik till sina annonsörer, vilket styr programutbud och målgrupp.

I programmet *Bonde söker fru* (sändningstid 20.00 onsdagar) får tv-tittarna följa några av Sveriges singelbönder i deras jakt på kärlek. Några utvalda partners kommer så småningom att flytta in hos sin favoritbonde för att testa livet som lantbrukare och se om det ömsesidiga

---

¹⁰ Frykman, Löfgren (1979) sid.12f

¹¹ Gaunt David, Löfgren Orvar (1984) *Myter om svensken* Liber Förlag, Stockholm, sid 17.

¹² Frykman, Löfgren (1979) sid.17

¹³ Telefonintervju med Johan Taubert, presschef Lantbrukarnas Riksförbund 2008-03-04

¹⁴ www.lrf.se

¹⁵ Sifo-undersökning på uppdrag av LRF, LRF Konsult och Swedbank, publicerad 2008-04-24. www.lrf.se

¹⁶ www.tv4.se

intresset kan utvecklas till äkta kärlek.¹⁷ Denna programidé har sin vagga i Storbritannien och produktionsbolaget Fremantle Media.¹⁸

I underhållningsprogrammet *Let's Dance* (sändningstid 20.00 fredagar) tävlade i senaste säsongen år 2008 tio personer från olika yrkesgrupper tillsammans med professionella danspartners varav en av dem var Karl Petter Bergvall, bonde och deltagare i *Bonde söker fru*. Domarpoäng och publikens röster bestämmer vilka som får tävla vidare.¹⁹ Programmet har även producerats i Tyskland och Slovakien, med ursprung i *Strictly Come Dancing*, BBC, UK.²⁰

Genren är dokusåpa, vilket är en utveckling av benämningen såpopera med ursprung i de reklamfinansierade radioserier som producerades i USA på 1930-talet, men där ordet här fått prefixet *doku-* som står för dokumentärt.²¹ Båda programmen följer såpoperans klassiska uppdelning i en huvudberättelse som med en tydlig tematiserad inriktning för historien framåt. Denna huvudberättelse rymmer ett antal underberättelser. Det är fritt fram för mottagaren att ta in den berättelse som intresserar mest, medan resterade delar kan gå mer obemärkt förbi och mottagaren väljer själv vad denne ska ta del av. Gripsrud skriver att vi i alla former av kulturupplevelser är intresserade av att bli engagerade i en eller annan mening och att det centrala är att komma ur vardagen och få ta del av något annat.²² I dokusåpan erbjuds publiken detta.

3.0 Metod

Här följer en beskrivning av de metoder jag använder mig av i bearbetning och analys, samt en kortfattad redogörelse för bakomliggande teorival.

Centralt i mina funderingar kring dagens bilder av bonden finns två huvudspår: hur de konkreta bilderna tar sig ut och hur det kommer sig. Detta lotsade mig till diskursanalysens tillvägagångssätt för att det i sin vidaste bemärkelse kan sägas vara "ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)."²³ Text och kontext sammanförs genom

---

¹⁷ www.tv4.se MeterFilm & Television AB producerar programmet och vårdar kanalens starka varumärken och attraktiva annonsmiljöer. <http://www.meterfilm.se/>

¹⁸ <http://www.fremantlemedia.com/our-programmes/view/Lifestyle+Factual/viewprogramme/Farmer+Wants+A+Wife>

¹⁹ www.tv4.se

²⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Let's_Dance

²¹ Gripsrud (2002/2004) sid.266

²² Ibid sid.352

²³ Philips Louise, Winter Jorgensen Marianne (1999/2000) *Diskursanalys som teori och metod* Studentlitteratur Lund sid 7

diskursanalysen, och genom att betrakta dess samverkan kan makten belysas och vi kan få syn på vem som får säga vad och varför.

Som metod för att synliggöra just detta, använder jag mig av semilogen Roland Barthes (1915-1980) tillvägagångssätt att dela in texter i *denotativ* och *konnotativ* betydelse, alltså bildens rent bokstavliga mening respektive dess, vad Barthes menar, mytologiska nivå.²⁴ (Mer om detta i teoriavsnittet.) Bearbetning sker genom att demontera programmets text och analysen inleds med en kortfattad belysning av vad vi hör genom transkribering av talat språk, och en bild som citerar det filmklipp som analyseras. Detta sammantaget är analysens denotativa nivå.

Därefter läggs textens meningsskapande processer i dager, genom en konnotativ analys. I dessa analyser använder jag mig av verktyget *som* för att hitta tecken i de valda texterna, och låter detta leda analysen fram till dess representation. Detta verktyg används här för att hitta det centrala för denna studie genom att tänka i liknelser exempelvis genom programledaren *som...*, dansgolvet *som...* bonden *som*, och jag ”summerar” analysen med det senaste. Jämförelser kommer också att göras, för att uppmärksamma likheter och skillnader.²⁵ I analysen identifieras också metaforiska effekter, en aspekt jag lånar från retoriken för att specificera språkets innehållsfigurer.²⁶

Nämnavert är att i analysen kommer frågan om hur medias texter påverkar människan att beröras utifrån min upplevelse av dessa texter. Här använder jag mig av mitt dubbla perspektiv som bondunge gentemot urbaniserad akademiker. I resultat och tolkning diskuteras sedan analysens innehåll med de valda teorierna samt uppsatsens utgångspunkt.

4.0 Teori

I kommande avsnitt behandlar jag diskursanalysen som teori vilken ligger till grund för denna studie.

Diskursanalysen är ett relativt nytt perspektiv på forskning som utvecklades under andra halvan av 1900-talet och som starkt förknippas med den franske filosofen och historikern Michel Foucault (1926-1984) som menar att diskursen medför ”en uppsättning av utsagor och antaganden som tillhandahåller ett språk för att kunna tala om en given företeelse i en given

---

²⁴Lindgren (2005) sid.80. I den första betydelsenivån ser vi exempelvis en bild som vi läser som ”en ko i en hage”, vilket i den andra betydelsenivån kan konnotera ”sommarlov” eller ”ekologisk mjölk”. Mitt exempel.

²⁵Ehn, Löfgren (1982) sid.109

²⁶Gripsrud (2002/2004) sid.216

kontext".²⁷ Inom diskursanalysen finns ett stort antal teoretiska inriktningsmöjligheter, och jag har valt att följa de spår som jag funnit mest relevanta för min analys. Undersökningens centrala punkt är bonden och som tecken sammanför denne de olika diskurserna. Detta tecken kallas inom diskursanalysen, och blir således i denna analys, dess *flytande signifikant*.²⁸

I enhet med Saussures (1857-1913) semiotiska perspektiv ser denna analys texter som dubbla enheter, där själva medieförmedlingen är texten och dennes meningsbärande delar dess tecken. Enligt Saussure är ett tecken en helhet bestående av ett *materiellt uttryck* (själva ordet – uttrycket) och ett *immateriellt uttryck* (den föreställning som ordet ger - innehållet).²⁹

Barthes använde sig av och utvecklade myt- och mytologibegreppen i sitt arbete med en generell vetenskap om tecknen som grundade sig i Saussures betydelsevetenskap.³⁰ Barthes menar att allting kan vara en myt, så länge det förmedlas i en diskurs, och att texter är *polysemiska*, alltså öppna för en "flytande följd" av betydelser, både *konnotativa* och *denotativa*.³¹ Myterna ska studeras som relationer mellan *det betecknande, det betecknade och tecknet*.³² Denna undersökning använder sig av Barthes tankar kring bildens innebörd i det han kallar mytiska systemet, dess metaspråk och konnotativa nivå, där han kallar det betecknande för form, det betecknade för begrepp och relationen mellan de båda för signifikation.³³ Det är just signifikationen som innehåller själva myten, men "de som konsumerar myterna ser på signifikationen som vore den ett faktasystem, trots att det i själva verket inte är någonting annat än ett semiologiskt system."³⁴ Konnotationen blir åter denotation.

Detta hör ihop med att våra omgärdande ideologier utformar hur vi uppfattar verkligheten.³⁵ Ideologier skapar således våra attityder, och en teoretiker som arbetat med detta är John B Thompson. Han tycker sig se att medierna har stora möjligheter till ideologiöverföring, och det skapar "förutsättningar för ett medierat intrång av ideologiska budskap i vardagens praktiska sammanhang", om än med en kontextuell karaktär.³⁶

En person som arbetat kring ordningar i våra samhällsstrukturer är kulturanthropologen Mary Douglas. Hon menar att sociala grupper tillskriver sin omvärld mening genom att organisera och sortera den i klassificeringssystem och anser att de sociala relationerna är

---

²⁷ Lindgren (2005) sid.126

²⁸ Philips Winter Jorgensen (1999/2000) sid.35 Flytande signifikant = "de tecken som olika diskurser försöker ge innehåll på just sitt sätt."

²⁹ Gripsrud (2002/2004) sid.139f

³⁰ Barthes Roland (1957/2007) *Mytologier* Arkiv förlag, Halmstad sid 203

³¹ Lindgren (2005) sid.82

³² Barthes (1957/2007) sid.207 Här återfinns Barthes modell över betydelsesystemet.

³³ Philips Winter Jorgensen (1999/2000) sid.126

³⁴ Ibid. sid.127

³⁵ Lindgren (2005) sid. 77

³⁶ Thompson John B (1995/2001) *Medierna och moderniteten* Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla sid.264f

beroende av olika former av ritualer och symboler eftersom dessa är av avgörande betydelse för framställning och återgivande av kulturer.³⁷ Eller som Stuart Hall uttrycker det: "Symbolic boundaries keep the categories "pure", giving cultures their unique meaning and identity."³⁸

5.0 Tidigare forskning

Här följer en kortfattad redovisning av en ämnesmässigt närbesläktad studie, samt reflektioner kring denna i relation till min uppsats.

Medieforskning finns i stor utsträckning, om man håller sig till att undersöka fenomen kring media som gemensam nämnare. Lantbruksanalyserna däremot, de sträcker sig till odlingstekniska och till viss del ekonomiska studier med ett undantag: en C-uppsats av Magnus Bergsten: *Bilden av bonden; Lantbrukare och landsbygd i en småländsk dagstidning*. Detta är en etnologisk studie publicerad vid Etnologiska institutionen vid Lunds universitet våren 1994. Uppsatsen har som empirisk utgångspunkt lokalpress i Jönköping och behandlar i huvudsak fotografier där bondelivet representeras samt texter där ordet bonde förekommer enligt diakron analys 1947-1987. Författaren tycker sig se att medierna stämplar bonden som avvikare och samtidigt representant för det ursprungliga och äkta. En intressant passus är när han skriver att bönderna visar på hög status när de själva "medvetet distanserar sig från den urbana majoritetskulturen", vilket kan jämföras med att empiri i min undersökning visar att många nu väljer motsatsen. Frågan är vad han menar med status, och om den "nya" bonden i så fall förändrar den. Han anser vidare att romantiseringen av bondelivet ökat under studerad tidsperiod, en slutsats jag drog när jag jämförde två filmatiseringar av *Barnen i Bullerbyn*³⁹

---

³⁷ Johansson Thomas Miegel Fredrik (1996) *Kultursociologi* Studentlitteratur, Lund sid.86

³⁸ Hall (1997/2003) sid.236

³⁹ Filmerna är inspelade 1960-61 samt 1987. I den första möter vi miljöer som är levande och bebodda. Realismen är påtaglig, trots det ibland stela kroppsspråk och osynkade voice over som använts. Djuren är lite lortiga och barnen har kläder med tydliga inslag från då rådande mode. I den version som spelades in 26 år senare är huvudintrycket ett annat. Här är varje filmruta som "rent hus"-städad från störande moment, och vi träder snarare in i en drömvärld än en miljö befolkad av våra far- och morföräldrar. Realismen är endast bildmässig, den har inte med någon verklig verklighet att göra, utan återupplivar det förflutna via myter och stereotyper. Här är bonden en chimär, till skillnad mot den högst levande i första inspelningen. Filmerna är distribuerade av SF och bygger på Astrid Lindgrens böcker.

6.0 Bearbetning och analys

Utifrån det material som denna studie ämnar analysera kommer jag att ta upp ett antal exempel från TV4:s program *Bonde söker fru* och *Let's dance*. Detta för att undersöka dessa texters berättelser om bonden. Bearbetning har skett genom att demontera programmets text med transkribering av dialogen ur valda avsnitt (onomatopoetiska ord och ljud ej transkriberade) Programmen finns i sin helhet i bilaga 1. Programledarens namn Linda Isaksson kommer att förkortas L.I. Klippets längd och källa förklaras med datum (tex.2007-10-10), klippets start och sluttid (03:00-03:32) i förhållande till det aktuella programmets hela längd (44:10), angett i minuter och sekunder.

6.1 Bonde söker fru

klipp 1

L.I: Nu är det äntligen dags, det är här på Sunbyholms slott alldeles vid Mälaren som det första mötet ska ske. Karl Petter, Anders, Fredrik och Susanne har valt ut 10 stycken brev var. Å personerna som skrivit breven är alla på väg hit, och idag får vi se vilka av dom som lyckas charma våra bönder bäst och kanske så småningom få flytta in på deras gårdar. 2007-10-10 03:00-03:32 av 44:10

Bonden presenteras i programmet som den arbetande men fria människan. De flesta är innehavare av en normalstor gård och några av dem bor generöst, men när de kärleks-sugna utvalda brevskrivarna för första gången ska träffa sin bonde tar TV4 oss med till *bonden som den besuttne* när han uppträder i slottsmiljö. Här blir kontext- och kulturkrocken uppenbar. Miljön konnoterar flertalet saker: för det första att tecknet slottet som miljö historiskt har härbärgerat ett högre samhällsskikt, och det faktum att programmet placerar bönderna här gör att tittaren gör en korsläsning av innehållsbetydelser. Bonden tilldelas för det andra en rojalistisk ställning samtidigt som slottet för dagen blir en symbol för den egna gården. Varje bonde möter här sina brevskrivare för att sedan bjuda hem några till sin gård = prinsessan/prinsen möter sina friare och väljer vilka som får nöjet att följa med hem till lill-slottet.

klipp 2

L.I: Men ni är så himla fina ihop, man kan rent tänka sig hur vackra barn ni kommer att få. Har ni pratat om det det, jag vet att det är lite väl tidigt men jag måste få fråga ändå. **Anders:** nä inte barn heller. **Isabell:** va, man få väl ta det som det kommer kanske. **L.I:** å ska man ta det i rätt ordning ska det väl vara ett litet giftemål där först kanske. **Isabell:** ja jag bara väntar här? [...] **L.I:** hej då, å hoppas vi ses någon gång här framöver.. då finns det höns och barn och allting här. 2007-12-19 29:45-30:43 av 44:10

L.I har i uppgiften som programledare för *Bonde söker fru* att hjälpa singelbönder att hitta en äkta hälft, och här har TV4 fått jackpot! Jag har tidigare nämnt ordbokens fastställande av *bonden som familjeförsörjare*, och här får vi veta hur denna (kärn-)familj bör skapas: ett vackert heterosexuellt par skall förenas och gifta sig för att sedan skaffa barn. L.I är regelverkets ambassadör i den bemärkelsen att hon talar om hur och i vilken ordning de av henne framlyfta händelserna skall ske: myten om kärnfamiljen och dess regelverk strålar i sin högglans.

klipp 3

Anders: Jag kan ju inte, jag kommer ju inte å försvinna härifrån. **Hanna:** Nä. **Anders:** de så är det ju, de de hoppas jag att ni förstår också att det är ju här jag bor, det är ju här jag har mitt jobb och min livsstil va. 2007-11-14 14:15-14:30 av 44:12

Om man flyttar på en bonde, är han då bonde? Programmets titel kan antyda att bonden är ute och söker efter sin hälft, men i själva verket är det brevskrivarna som får komma till honom eller henne. Gården betecknar en del av bondens natur, då den är en självklar del av den helhet som utgör det ”bondska”. I programmet presenteras gården nära nog lika noggrant som bonden, och den fysiska platsen är central. *Bonden som rotfast* flyttar inte hemifrån, utan är väl förankrad i gårdens jord och familjens arv, och den av Anders utvalda får finna sig i att bli godkänd av hans mor och far. Flyttar någon så flyttar hon *till*.

klipp 4

2007-11-19 stillbild 13.30 av 44:13

Som spindeln i ett nät reser programledaren runt i sin bil för att besöka gårdarna för att se hur de har det med kärleken. Det är Fröken Sverige som kommer, i designstövlar och kortkort: redigt sexig.⁴⁰ I programmet vill alla ha en bonde, men vill inte alla bönder ha Fröken Sverige? Generade kramas de mest blyga om, och när det blåser hårda kärleksvindar är det henne de håller i handen. Programmet trycker på de av tradition ytterst tydligt nationsestetiska budbärarna: det öppna landskapet, den grönskande frodigheten, grusvägen, gården, flaggstången, familjen, arbetsivern med utrymme för kaffetåren: här möter den moderna moder Svea vårt lands kulturbärare, *bonden som svensken*. Här stannar vi i Sverige, här reser vi hem till byn. Och på resan kan vi tryggt luta oss tillbaka, vilande i fröken Sveriges blick för den är också den enda vi behöver möta. Deltagarna ser in *bredvid* kameran, bortom oss, de är inte här i vårt vardagsrum, de stannar hemma på gården.

6.2 Let's Dance

Programledarnas namn Jesscia Almenäs och David Helenius förkortas J. A och D.H.

klipp 5

J.A: Å han må vara hur charmig som helst, men kom ihåg att han är faktiskt bara en grisbonde på ett halt dansgolv å det betyder att han behöver er hjälp här ikväll. 2008-03-14 14:46-14:52 av 1:06:11

Trots sin tjuskraft är Karl Petters vals ostadig och vilsen, det enda som kan rädda honom är du och jag: vi i publiken är inga bönder utan sitter tryggt maktfulla hemma i TV-soffan medan *bonden som bortkommen* befinner sig i en kulturell brytpunkt. Som representant för bondekontexten gör han ett tillfälligt besök där han tydligt nog inte står stadigt på benen, och hans habitus (gestalt) ligger honom i fatet. Uttrycket *faktiskt* pekar på ett konstaterande av verklighet så nog är det sant alltid, och är man *bara* något så behövs det hjälp!

⁴⁰ Linda Isaksson utsågs 1990 till Fröken Sverige <http://www.lindaisacsson.com/>

klipp 6

J.A: Han har tagit med sig smutsen från svinstian och med glädje spridit ut den här på vårt blanka dansgolv, och det har resulterat i en unik blandning av lera och glamour som han kallar Dirty Dancing. 2008-02-22 05:52-06:06 av 1:06:01

När Karl Petter enligt den koketterande programledaren ”med glädje” skitar ner deras fina parkett kan vi se det som ett brott mot rådande positionsregler: Bonden/jordbrukaren tar med en del av sin kulturella identitet (jorden) ut på fredagsunderhållningens (vårt) polerade underlag för paljetter och stiletter. Nu sker detta endast i symbolisk mening och vi TV-tittare ser aldrig någon smuts i rutan, men den uppträder för vårt inre och ett tabu har brutits. På fredagskvällen ska allt vara rent och snyggt, och *bonden som exotiskt inslag* med sin symboliska skit blir något att förtjust förfasas över.

klipp 7

J.A: vad ser du på då? **Karl Petter:** ja hant så mõe å välje på så nu ä de tröskfilm på Youtube men annars är det lite action och lite komedier så klart. **J.A:** å herre gud, inte mycket klass över det, vi får se om det är högre klass på er dans. 2008-02-22 11:41-11:50 av 1:06:01

Programledaren vrider sakta sitt huvud bort från *bonden som okultiverad* inte har stil nog att referera till några av smakpolisens godkända filmgenrer. Rikssvenskan möter jämtländsk dialekt och kanske är också detta ett tecken som får J.A. att hänvisa till klassfrågan. Denna rangordning i makt- och social status bryter tanken om alla människors lika värde, och kommentaren konnoterar nedlåtande positionering när hon tillfångatar tolkningsföreträdet. Kommentaren placerar de båda i en social skiktning, hans (brist på?) kulturella kapital bygger här ingen rikedom: det är skillnad på folk och *fôlk*.

7.0 Resultat och tolkning

I kommande avsnitt diskuteras analysen genom teori och bakgrund, och utifrån detta framkommer undersökningens resultat med utgångspunkt i arbetets frågeställning och syfte: Vem och hur är bonden i nutida svensk massmedia? Vilken mening genererar dessa texter? Vad återspeglas av samhälle och kultur? Vilka är dess normer och värderingar? Jag har valt att dela upp frågeställningen i två separata kapitel, där första kapitlet i övergripande drag behandlar; Hur bonden är enligt media (genom tv4), och i nästföljande; Vem bonden är, genom bearbetning av analysens "som-uttryck".

7.1 TV4 och den stereotypa bondebilden

För att få syn på *hur bonden är* i vald empiri, följer här en tolkning av Let's Dance och Bonde söker fru sammantaget. Gemensamt för de båda programmen är att de använder uttrycket bonde synonymt vad det gäller själva yrkesutövandet. Däremot skiljer de sig något vad det gäller yttringar för det bondska i relation till värderingar. I Let's Dance ges ordet en negativ klangbotten vilket inte sker i BSF där tonen är övergripande positiv. Här kan vi påminna oss om att kanalen ska förmedla tittare åt sina annonsörer: TV4 bär på en uppfattning om vilka förväntningar den mötande publiken har. Dessa verkar inte vara de samma för onsdagar (Bonde söker fru) som för fredagar (Let's Dance). På onsdagar är han/hon välbeställd, eftersökt och kompetent, och på fredagskvällar är uttrycket för bonden förknippat med negativa tecken som smuts och hjälplöshet.

Analysen gjorde mig uppmärksam på ett faktum som både förenar och utgör en åtskillnad mellan programmen, nämligen att och hur de använt sig av *stereotyper*. Stereotypen delar enligt Hall upp människor i "vi och dem" och att det är de med kulturell och symbolisk makt som är stereotypernas skapare.⁴¹ Dessa grovt förenklade föreställningar är ett för genren vanligt "estetiskt grepp" vilka kan vara mytiska i sina ideologiska effekter.⁴² Kategorisering skapar mening.

I Bonde söker fru ser vi återkommande miljöbilder användas för att övergripande ringa in programmets stämningläge, och bönderna förknippas genom dessa med traditioner, natur och hembygd. Här är det lantbrukaren med sin gård i det svenska blommande landskapet som utgör stereotypen, uttrycket är i stort sett det samma för samtliga gårdar och innehållet är det samma: gröna doftande ängar, blå löftesrika himlar, röda inbjudande gårdar, kaffe som låter

---

⁴¹ Hall (1997/2003) sid.257ff

⁴² Lindgren (2005) sid.91

sig väl smakas i skuggan från en björk. Publiken vet vad som väntar när kanalen erbjuder myten om den svenska sommaren.

I Let's Dance arbetar kanalen med stereotypen ur ett helt annat perspektiv. Om det i Bonde söker fru handlade om att minimera förekomsten av särskiljande element för att inge koherens, används den här för att skapa motsättningar. Att Karl Petter är bonde är centralt eftersom alla deltagare tillskrivs ett yrkesbeskrivande epitet och är där i *rollen som något*. För att göra detta drag så effektivt som möjligt, drar programmet extra hårt i stereotypens växlar, och mytbildningen är i full gång.

7.2 Sju uttryck för bonden

Här besvaras implicit frågan Vem är bonden (här: enligt TV4)? I bonde söker fru är det tecknen för bondelivet som signifierar bonden. I klipp 4 påvisar analysen att han är ett med landskap och gård, sommar och natur och på den mytologiska nivån blir bonden till ett budskap om vår nationella natur. Endast ett fåtal gånger befinner vi oss i tätorter, men då endast som ”utflyktsmål”, och den urbana världen lyser med sin frånvaro. Så också människor med utlandsklingande namn eller mörkare hårfärg än cendré. Ett landskap där allt är som det alltid varit (natur och sedvanligt jordbruk) konnoterar traditionella värderingar. Jag ser valet av programledare som ett ess i TV4s rockärm, då hennes nu gamla titel ändå ger serien ytterligare en aspekt på svenskheten. Myten om bonden som svensk utgörs framför allt genom den övertydliga kopplingen mellan tecknen för svensk landsbygd och bonden.

Gården kräver en familj och bonden behöver en fru. I klipp 2 redogör programledaren för vilka attribut som är önskvärda och jag kallade detta myten om kärnfamiljen. Tittar vi extra noga på det valda klippet kanske vi kan se ett trollspö i Lindas hand, och bonden som familjeförsörjare har fått en god hjälp på vägen. Detta kan med Thomsons vokabulär benämnas ideologiöverföring, där TV4 med Linda Isaksson som budbärare blir dess avsändare.⁴³ Här möter vi de värderingar som kanalen tillskriver *familjen*, tecken de fyller med ett innehåll passande deras annonsmarknad. Denna relation intar en triangulär förbindelse, när analysen av klipp 3 beaktas. Vi ser hur Anders konstaterande befäster bonden som den bofasta icke flyttbara: han sitter ihop med gården, de är fysiskt oskiljaktiga. Det är inte bara bonden hon ska trivas med, det är i lika stor mån gården.

---

⁴³ Thompson John B (1995/2001) sid.264f

Många bönder har i dag en blomstrande ekonomi och är innehavare av flera ”attribut” som på senare tid fått ökad status: skog, marker, hus, frihet över den egna arbetsfördelningen, närhet till natur etc. Men detta passar inte TV4. Som vi kan se i det första klippet lyfter programmet bonden ur sin kontext och sätter honom på slottet. Detta konnoterar inte bara materiell status som nämndes i analysen, utan också konservativa ideal och här blir han inplacerad i en för honom främmande hierarki. Nu har TV4 inte bara valt denna miljö, vi får påminna oss om att de deltagande bönderna också de är utvalda av kanalen. Om vi ställer oss frågan vem bonden är enligt *Bonde söker fru*, blir svaret här färgat av en romantisk illusion i ett luftslott. När tecknen är perforerade med dessa bakgrundfakta är det lättare att få syn på synvillor än myter. De konservativa idealströmningar som programmet enligt mina analyser uppvisar säger mer om Fremantle (produktionsbolaget) än om dagens bonde.

Gemensamt för samtliga klipp hämtade från *Let's Dance* är att de alla berör gränsöverskridandet. I analysen av *Let's Dance* i klipp sex konstaterades ett tabubrott mot rådande positionsregler enligt Mary Douglas teorier. Det klassificeringssystem som programmet åberopar genom sina påvisade ideal störs här eftersom något dyker upp i fel kategori.⁴⁴ Som jag nämnde tidigare så arbetar programmet *Let's Dance* med stereotypen. I analysens sista klipp, nummer sju, hör vi programledaren utropa *Å herre gud* när Karl Petters svar övergår hennes gräns för det godkända när regelverket för tycke och smak bryts. Detta uttryck förstärker kanalens strävan att tydliggöra dess stereotyper. Förutom att programledaren själv påvisar att det är brist på ”klass” som utlöser denna reaktion, kan detta vara tecken för det urbant dominerade underhållningsmediets relation till den glesbygd som Karl Petter representerar. Perspektivet vi och dem om stadsbor kontra glesbygdsbor är snarare regel än undantag, och uttryck som ”på landet” eller ”i stan” har olika innebörd utifrån den egna positionen.

Temat ”på tillfälligt besök” fortsätter i klipp fem. När programledaren vädjar till oss att komma till Karl Petters undsättning pekar hon på tecken för att han befinner sig på fel plats, bonden mår bäst på landet. Åter igen speglas stereotypa positioneringar där bonden nu är hjälplös utan vår insats. Att *faktiskt bara vara* något placerar honom i underläge i programmets ideologiska system. Så vem är bonden enligt *Let's Dance*? Programmets upprepade positionering av bonden som gränsöverskridande gör honom till ”någon annan”. Vi påvisas tecken på tecken att bonden ingår i myten om den andre.

---

⁴⁴ Hall (1997/2003)sid.236f

8.0 Slutdiskussion

Det är många delar i TV-serierna som kan väcka tankar kring vår gemensamma kulturella överenskommelse kring vem och vad bonden är. När programmen produceras utgår de från dessa överenskommelser och cirkeln är sluten: rådande konventioner ligger till grund för programmets ideal, och de reproduceras för att i sin tur vara del av det underlag varpå vi bygger vidare på våra konventioner. Detta gör att tecknen för den bondska på samma gång är upprepningar som bekräftande av vår gemensamma värdegrund. Det är kulturen som talar.

Som jag nämnde i bakgrunden har inte bonden varit frekvent förekommande i de analyserade medierna och är således förhållandevis ”ren” från tidigare medierat material. (Här bortser jag från den enkla traditionella bilden.) Med få alternativa bilder som stör kanalens uppbyggnad av den bild som gagnar deras syften, har de en stor frihet att påverka våra värderingar i den riktning de själva främjas av. Att vi tror att den förmedlade myten är sann ger kanalen enorm makt att ”sätta” betydelsen.

Det finns en hel del trådar värda att dra i som här blivit hängande, tåtar såsom retorik i repliker och den visuella texten, det man *inte* pratar om i programmen (politik, jämställdhet, norm-ickenorm, klimat, miljön, queerteori, programmets uppbyggnad etc). Jag låter Micke Berg avsluta där jag började, med en reflektion kring den nya bonden. Texten inleder Johan Emanuelssons bildserie The Farm, en serie fotografier från hans uppväxtgård i Uppland.

”En timme norr om Stockholm. Grillby. Ett litet samhälle. En silo som syns långväga. Bondeliv. Jag kör långsamt genom byn. Funderar på vad en bonde är? Bondelivet har fått en ny dräkt de senaste åren. Från att ha varit gnälliga gubbar som alltid tyckt det var fel väder, så har dom blivit eftersökta hannar som kvinnor försöker lägga på rygg på bästa tv-tid.”⁴⁵

---

⁴⁵ <http://www.outoffocusmag.com/the-farm.html>

9.0 Källförteckning

9.1 Tryckta källor

Barthes Roland (1957/2007) *Mytologier* Arkiv förlag, Halmstad

Bergsten Magnus (1994) *Bilden av bonden. Lantbrukare och landsbygd i en småländsk dagstidning* Etnologiska institutionen Lunds universitet, Lund

Frykman Jonas, Löfgren Orvar (1979) *Den kultiverade människan* Liber Läromedel, Lund

Gripsrud Jostein (2002/2004) *Mediekultur – mediesamhälle* Bokförlaget Daidalos AB, Uddevalla

Gaunt David, Löfgren Orvar (1984) *Myter om svensken* Liber Förlag, Stockholm

Hall Stuart (1997/2003) *Representation Cultural Representations and signifying Practices* Sage Publications Ltd, Glasgow

Hannerz, Ulf, (1982) *Delkulturerna och helheten*, Akademitlitteratur

Hänt Extra, Allers Förlag #50/2007

Johansson Thomas, Miegel Fredrik (1996) *Kultursociologi* Studentlitteratur, Lund

Lantliv 2/2008 LRF Media

Lindgren Simon (2005) *Populärkultur* Liber AB, Malmö

Norstedts svenska ordbok Red. Allén Sture (1990), Norstedts förlag, Stockholm

Philips Louise, Winter Jorgensen Marianne (1999/2000) *Diskursanalys som teori och metod* Studentlitteratur, Lund

Se & Hör, Allers Förlag #3/2008

9.2 Elektroniska källor

http://en.wikipedia.org/wiki/Let's_Dance 2008-04-07

www.arla.se 2008-03-04, 2008-05-06

www.tv4.se 2008-03-20-2008-05-17

<http://www.fremantlemedia.com/our-programmes/view/Lifestyle+Factual/viewprogramme/Farmer+Wants+A+Wife> 2008-04-07

<http://www.meterfilm.se/2008-03-20>

www.lrf.se 2008-0-29

<http://www.outoffocusmag.com/the-farm.html> 2008-04-10, 2008-05-17

9.3 Muntliga källor

Telefonintervju med Johan Taubert, presschef Lantbrukarnas Riksförbund 2008-03-04 14.30

9.4 Film- och bildkällor

Barnen i Bullerbyn inspelade 1960-61 samt 1987, Svenska Filmindustri

Bonde söker fru 2007-05-12 till 2007-12-19, TV4/Fremantle media

Let's Dance 2007-12-17 till 2008-03-28, TV4/Meter film

Bilaga 1 - DVD-skiva

Denna bilaga består en DVD-skiva, innehållande klipp från TV4s program Bonde söker fru och Let's Dance 2008. Kapitlen på skivan är benämnda Klipp1-7, vilka är de klipp som ligger till grund för uppsatsens analyser, se sid 12-15.